

ΚΡΙΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

~~~~~

«ΑΠΟΛΛΩΝΙΟΝ ΑΣΜΑ»

(Ο νέος ποιητικός τόμος του κ. Σ. Σκίπη).

Ἐν ἀπὸ τὰ σημεῖα πὺν φανερώνουνε πὺς καὶ πνευματικὰ δὲν πολιτιστήκαμε γιὰ τὴν ὥρα, εἶναι τὸ εἶδος τῆς προσοχῆς πὺν τραβοῦνε τὰ ἔργα τῆς φαντασίας οὐδὲν ἰσὺς μᾶς, σὰν τύχη καὶ δὲν περάσουν ἀπαράτηρητα. Τὸ ἀτομικὸ γούστο στέκεται ἀκόμα ὁ πρῶτος καὶ μόνος κριτής. Καὶ ξέρουμε πὺς τοῦτε ἔρχεται ἀπὸ τῆς ὥρας πὺν διαβάζουμε τὴν ψυχικὴ διάθεση, ἀπὸ τῆς τελευταίας στιγμῆς τὴν ἐντύπωση, ἀπὸ τὴν ἐπιρροὴ τῆς ἰδιαίτερῆς μᾶς ζωῆς.

Τὸ λογοτεχνικὸ ἔργο δὲν κρίνεται σὲ μᾶς σὰν πλῆριο πνευματικὸ φαινόμενο, καὶ πὺν πρέπει νὰ φωτιστῇ ἀπὸ τὴν ἀτμοσφαῖρα τοῦ ποιητῆ τοῦ πρῶτου, καὶ ὅσοι μὴ μὴ ξεχωριστῇ μὲ ἄλλα τοῦ εἶδους του, καὶ γενικὰ μὲ τὴν ἐποχὴ του. Σὲ μᾶς τοῦ τοῦ τοῦ δημιουργοῦ, δὲν κρίνεται, δὲν συγκρίνεται. Παίρνεται ἀπὸ τὴν γλῆσσά του τὸν καθένα, εἴτε ὁμοῦ τοῦ ποιητῆ, εἴτε κοινωνικὸ τοῦ γνώριμο—οἱ πὺν πὺν δείχνουνε περισσότερο ἐνδιαφέρον μὲσα στὴ σιμωρὴ μᾶς κοινωνία—καὶ εἶται βλέπει ὁ ποιητῆς προσημωπὸς τοῦ ἀτομικοῦ γούστου σὲ κομμάτια τοῦ ἀπὸ τὸ ἴδιο βιβλίον, πὺν ἄλλοι τοῦ κατακρίνουνε σὲ γεμᾶτα, ἐνῶ τὰ ἴδια κατακριμένα κάποιοι ἄλλοι τὸν ἴδιο καιρὸ τὰποθεώνουνε. Μὲ τοῦτο δὲ θέλουμε νὰ ποῦμε πὺς σώνει καὶ καλὰ πρέπει νὰ γυρεῖνουμε τὸ ἴδιο μέτρο τῆς ἀξίας σὲ δημιουργήματα ἑνὸς ποιητῆ. Μὰ δὲ θέλαμε κρίση γενικώτερη, πλατιότερη, οὐσιαστικώτερη, γιὰ τὸ εἶδος τῆς τέχνης του, γιὰ τὴν ἀντίθεσή του, γιὰ τὸν παραστατικὸ τοῦ δρόμο, γιὰ τὴν αἰσθητικότητά του. Ὅλοι κλείνουνε τὴ γνώμη τους σὲ : τοῦτο μὲ ἀρέσει ἐκεῖν' ὄχι.

**

Μὲ τὸ τέτοιο ζῦγι τοῦ «μὲ ἀρέσει, δὲ μὲ ἀρέσει», κινήθηκε ὡς τώρα καὶ τὸ ἔργο τοῦ ποιητῆ Σκίπη. Ἀπὸ τὰ 1900 πὺν πρωτοφάνηκε, δημοσίευσεν δέκα ποιητικὸς τόμους, πὺν ἄλλοτε περνοῦσαν ἀδιάφορα, καὶ ἄλλοτε θορυβοῦσαν τοὺς φιλολογικοὺς κύκλους μὲ τὴς τὺν ἀντιφατικὰς γνώμες.

Μὰ καὶ ὁ ἴδιος ποιητῆς πὺς ἀντιφατικὸς φαινότανε σὲ κάθε του φανέρωμα! Κάποτε μὲ διάθεση ρομαντικὴ, καίτοι πραγματιστής, ἔπειτα ἰδανιστής πὺς λογὶς ἐπιρροὲς μὲσα του, ἐδῶ ἐξωτικὸς φροσιολάτρης, παρέκει φιλοσοφικὸς ἐξεταστής τοῦ μὲσα κόσμου, ἐδῶ γεμᾶτος ἐλπίδα καὶ χαρὰ ζωῆς, ἐκεῖ συντριμμένος ψυχικά. Κι ὅμως πέρα καὶ πάνου ἀπ' ὅλα αὐτὰ ξεχώριζε ἡ ἀτομικότητά του, συνθεμένη βέβαια ἀπὸ μίγρως πνευματικὰς οὐσίας, μὰ πὺν τάντε ἀποτελοῦσε ἰδιαίτερο τύπο σὲ νέα μᾶς λογοτεχνία.

Ὁ τύπος τοῦ ποιητῆ Σκίπη ξεχωρίζεται σὲ μορφὴ, ἀπὸ σκληρὴ γραφὴ, σιγασμένη ἐντονη καὶ ἀδρῆ, ἐκφραση σπάταλη σὲ χρώματα, τολμηρὴ γλωσσικὴ διατύπωση,—καὶ σὲ οὐσία χαρακτηρίζεται ἀπὸ πλάτος φαντασίας, προσπάθεια γιὰ πηδῆματα μεγάλα, ποιητικὴ ἀπόδοση σὲ αἰσθημα ὄχι πάντα πλαστικῇ,

κάποτε σύλληψη γενναία, κάποτε πέταμα μὲ χάση, μακρινὸ κοίταγμα, ἰσορροπία δύσκολη, ἀνησυχία παντοινὴ καὶ νοσταλγία μιᾶς εὐτυχισμένης νοερῆς στιγμῆς, πὺν ἐκεῖ μὲσα ἡ ζωὴ καὶ βρῆ τὰπάνεμο λιμάνι τῆς.

Στὸ «Ἀπολλώνιον ἄσμα» τὴν τελευταία του συλλογὴ, τυπωμένη στὴν Ἀλεξάνδρεια, σ' ἐκδοσὴ τοῦ περιοδικοῦ «Γράμματα»,—τραγοῦδια 199 μὲ τέσσερες τετραστιχες στροφές, χωρισμένα σ' ἑξὲ κεφαλαϊώδικα βιβλία,—ὁ ποιητῆς τοῦ «Γύρου τῶν Ὠρῶν» μᾶς παρουσιάζει σὲ σιμωρὴ τοῦ ἴσως ἐξέλιξη, κατασταλαγμένος σὲ μορφὴ λιτὴ ἐντεκασύλλαβου ἀναπαιστικοῦ δίχως ῥίμες, πὺν ὁ ῥυθμὸς κατὰλληλα ἐπιβάλλει τὴν ἐσωτερικὴν του διάθεση, διάθεση τρικυμιμένης ψυχῆς, ταραγμένης, φερεμένης ἀπ' ἰσχυρὸ πένθος τοῦ λογισμοῦ μὲ κύματα πένθους, πὺν ὅσο σιμωρῶννε τὴ σιμωρὰ μικραίνουν ὅλοένα καὶ φτάνουνε σὲ γαλήνιο καὶ ἡμερὸ φέλιμα τῆς ἀκρογιάλιᾶς.

Στὴν τελευταία του σὲ ἐκδόσῃ σὲ ποιητῆς δὲν εἶνε ὁ «νέος» μὲ τὸ μάτι πὺν λάμπει, μὲ τὸ χαμόγελο πὺν τοῦ σφραγίζει τὴν ὄψη, μὲ τὸ πεταχτὸ καὶ ἀνάλωτο πρῶτον πρῶτον, ὅπως τὸν γνωρίσαμε σιμωρ πρῶτον πρῶτον τοῦ τόμου. Ὁ ἴδιος νοιώθει τὴν ἀλλαγὴ, καὶ μὲ τέτοιους σιμωρ πρῶτον πρῶτον ἀπονοήτως σὲ φίλο, πὺν ἐπιμένει νὰ ξανακόσῃ τὴ φωνὴ τοῦ ποιητῆ του.

Τὸ σεμνὸ κίνημά σου, δὲ σκέφτηκες
πὺς αἰφνίδια μπορεῖ νὰ ξεπνήσει
τὸν παλιὸ μου τὸν πόνο. πὺν μὲσα μου
προσπαθῶ νὰ λιχνίσω μὲ κόπο ;

Ἡ πιστεύεις πὺς θαῦρεις τὸν ἄλλοτε
ποιητῆ, πὺν ἀγαποῦσες σὲ μένα,
τὸ γεμᾶτο ἀπὸ ὁρμῆ καὶ ἀπὸ ἐξέταση
θρήσκα ἐμπρὸς σὲ ζωὴ καὶ σὲ φύση ;

Ἄ, γελῶσαι ἀκριβέ!.. Καὶ μόνυχος σου
δὲν ὑπάρχει θὲ πῆς πλέον ὁ Σκίπης,
καὶ ἑνας ἄλλος πὺν τὸ ἴδιο ἔχει ὄνομα,
ψάλλει τώρα τοῦ πένθους τραγοῦδια.

Κι ἀληθινὰ μόνον σὲ πρῶτο μέρος τοῦ καινοῦ γιου βιβλίου θὰ βροῦμε κάποια νοσταλγία γιὰ τὴ χαρὰ τῆς ζωῆς καὶ θερμὴ ἀναζήτηση παρηγορίας. Μὰ καὶ τοῦτο γιὰ τὸ μέρος αὐτὸ, παλιότερα γράφτηκε καὶ πρωτοτυπώθηκε σὲ σιμωρὴ σελίδες ἄλλου τόμου τοῦ ποιητῆ : «Τρόπαια σὲ τρικυμία», ὅπου καὶ πρωτοεξέχθηκε ὁ σπῆρος γιὰ τὸ σημερὸ «Ἀπολλώνιον ἄσμα». Στ' ἄλλα πέντε μέρη, ὅλην τὴν παρουσία—ἔξοχες, βουνά, πολιτείες, λιμάνια, τῆς θάλασσας ἀγέρι, γιὰ νὰ τραβοῦνε τὸ στοιχειώδες ἀνθρώπο. Πρωτοδοξία λυπητερὰ, δύσες λιπόθυμες, ὅλα τὰ εἶδη τοῦ χειμῶνα σὲ ψυχὴ, ἡ καρδιὰ ταφόπετρα τῶ νεκρῶν πόθων, βορριάδες παγεροὶ, δάκρυα ἀστείρενα, πίκρα γιὰ τοῦ κόσμου τὴν ἀπάτη, ἀγάπη, φιλία, δόξα περιπαίχτες, καὶ κάπου ἀπ' ὅλα νὰ σαλεύει ἡ ὄψη ἐνάντια σὲ ἀνήλεη ἀνθρώπινη μοῖρα.

Μὰ ὁ ποιητῆς, ὄχι σπάνια, σὰ νὰ τραγᾷ τὴν ἰδέαν του σὲ ξερὰ περιβόλια, ἢ σὰ νὰ τὴν παρασταίνει μὲ ἐκφραση, θάλεγε κανεῖς, πεζολογικῇ.

Ὡ θεοὶ τῆς Ἑλλάδας, ὅπου ὁ εὐρωστός
ποιητὴς τῆς στενόχωρης Ἀσκρας,
ὡς τριάντα χιλιάδες πῶς εἰσαστε
μέσ' στ' ἀπλᾶ του μᾶς εἶπε τραγούδια,

Κι ἄλλοι ἐπὶ τὸν Ὀλυμπον ἔχετε
κατοικίες κι ἄλλοι μέσα στὸν Ἄδην,
κι ἄλλοι πάλι σὲ λόφους, σὲ θάλασσες,
σὲ πηγές, σὲ ποτάμια, σὲ δάση,

Ὡς ἑμᾶς τάχα θάρτανε ἡ δόξα σας
ἂν ὁ λαὸς ὁ πῶς τέλειος κι ὠραίος
δὲ σᾶς χόριζε κάτι ἀπ' τὴ σκέψη του
κι ἀπὸ τὸν πονεμένο ἑαυτὸ του;

Κ' εἶναι τὰ ἔργα τῆς τέχνης ἀθάνατα
μόνο ἐκεῖνα, ποὺ γιὰ οὐσία τους ἔχουν
τὸν αἰώνιο θνητὸ κι ἐπεισώδεια τους
ὦ θεοί, εἰς, ἀρχαῖοι καὶ νέοι!

Μακριὰ ἀπ' τῆς παιρίδας τὰ χρώματα, ποὺ ζῆ καί
ρὸ τώρα κάμποσο, ὁ τραγουδιστής, κινθυμᾶ τὴ ζωὴ
τῆς δικῆς μας γῆς καὶ ξαναθυμᾶται παλιὲς μέρες.
Ἡ Ἀθήνα τοῦ λούζει τὰ μάτια μὲ φῶς γλυκό. Τὸ
ἀπικὸ τριαντάφυλλο τοῦ ξαναγεννᾷ τὸν τρανὸ του καη-
μό. Στὸ παιρικό του σπῖτι βλέπει νὰ ταράζονται οἱ
ἴσκιοι τοῦ κάθε ἀγαπημένου μέσα στὴ χλωμὴ ἀχτίδα
τῆς σελήνης. Κ' ἐν' ἀρχαῖο ἀγαλματάκι ποὺ τὸ πῆρε
μαζὶ του στὴν ξενιτειά, τοῦ δίνει ἀφορμὴ γιὰ τέτοιο
τραγούδι, ἀπὸ τὰ λίγα, βαθιὰς αἰσταντικότηας.

Ὡ Θεὲ ἀρχαδικέ! Μ' ἀκολούθησες
μὲν ἡμέρα ἀπὸ κίτῳ, καὶ τώρα
στοῦ τζακιοῦ τόλοσκότεινο μάγμαρο
καθισμένος τὰ δάση θυμᾶσαι

Τῆς πανώριας σου γῆς, καὶ στὴ σύριγγα
τὴ βαθιὰ νοσταλγία σου ξεχύνεις
μὲ σκοπούς ἡχηροῦς, ποὺ γεμίζουνε
τὸ ἐξωτάρικο ἐτοῦτο τὸ σπῖτι.

Κ' ἔτσι μέσα στὴν τόση ἐρημία μου
καὶ στὸν τόσο χειμῶνα τῆς ζωῆς μου,
τάγριοι λούλουδα κάνεις γ' ἀνθίζοντε
καὶ γλυκὰ νὰ λαλοῦν τὰ κοτσύφια,

Κι ὦ τεχνίτη, Αἰγυπία! σὲ κύπελλο
νοερὸ μὲ κεργᾶς τὴν ἀπάτη:
νὰ ξεχνᾷ τὴν ἀλήθεια τὴν ἀδικίαν
καὶ νὰ ζῶ μὲς στὸ μάταιο ὄνειρό μου.

Κ' ἐνῶ ὁ στίχος του ἔχει τόσα χαρίσματα πείρας
παλιᾶς κι ὀρμητικῆς ζωτικότητας, κάπου μιὰ παραμέ-
ληση τῆς μορφῆς του δὲν ξεφεύγει τὸ αὐτί. Ἐτσι
συνίληση καὶ χασμωδία βροσκοῦνται πλάι πλάι, κάποια
μάλιστα συνίληση σὶν ἓνα στίχο, παρουσιάζεται χα-
σμωδία σὶν κατοπινὸ.

Ἐσὺ πάντα θὰ ζῆς μέσα στὰ ἔργα σου
καὶ τὰ ἔργα σου μέσ' στὴν ψυχὴ μας.

Τὸ γλωσσικὸ του φόρεμα, δὲν μπόρεσε νὰ ξεσκλα-
βωθῇ ἀπὸ τύπους τῆς ἀνάξιας καθαρεύουσας, κι ἀπὸ
τὸ πλούσιο ἐκφραστικὸ του ὄλκιό λείπει ἡ αὐστηρὴ
«ὁμοιομορφία», σὶν ἀνάγκη καλλιτεχνική.

Ὁ Σ. Σκίπης, στὴ νέα μας φιλολογία, δὲν μπο-
ρεῖ ν' ἀρνηθῶμε, πῶς ἔδωσε δουλειά. Κ' ἡ δουλειά
του εἶναι τῆς καρδιάς του κομμάτι, τῆς ζωῆς του
πνοή, γιὰ τὸν καιρὸ καὶ τὴν ἐποχὴ μάλιστα ποὺ πρῶ-
τοφανερώθηκε, —τὴ σιγμὴ ποὺ ἡ δημοτικὴ μας γλῶσ-
σα καὶ ἡνυχὴ ζητοῦσε φυτευτὲς γιὰ τὸ σπόρο, φρον-
τιστὲς γιὰ τὴν καλλιέργεια, πλάστες γιὰ τὴν ξανα-
δημιουργία.

Ἀπὸ τοὺς παλιότερους ποιητὲς, λίγοι κρατήσανε
κι ἀννηρώσανε τὴν ἱερὴ παράδοση τοῦ Σολωμοῦ, γιὰ
τὴν ἡμιποιητικὴν ἐπειτ' ἀλάκρη, σὶν τρανὴ ἀ-
σθησιτὴ φωτιά. Οἱ περισσότεροι, ποὺ ἀκόμα σήμε-
ρα τιμιοῦνται καὶ βραβεύονται ἀπὸ τὴν ἐπίσημη πολι-
τεία, κουβαλήσανε κοινοτοπίες αἰσθηματολογικῆς, ψεύ-
τικα ἰδανικά, ἄπιστη, μολεμένη καὶ πονηρὴ παραγω-
γή. Σπάνια σὲ νεώτερος ν' ἀπαντήσῃ κανεὶς τόση ἐμ-
μετρη μπερμπαντιά κι ἀλαφρότητα. Μπορεῖ τὸ ἔργο
ποὺ πασκίζοντε νὰ παρουσιάσουν οἱ τελευταῖοι, νὰ μὴν
εἶναι βέβαια ἀκόμα βαθὺν κι ἀκέραιο. Μπορεῖ τάχα
τοὺς ἡχοσκόπια νὰ μὴν κλείνουντε πάντα ποίηση ἀδρῆ
καὶ πλούσια. Κλείνουν ὅμως πολλὰς φορὲς μιὰν ἀν-
θρώπινη ἀνάγκη ποιητικῆς ιδέας καὶ ψυχικῆς νήσιος.

Σ' ἓνα ποιητὴ σὶν τὸ Σκίπης, μ' ὅλες τὶς ἀδυνα-
μίες τῆς τέχνης του, τὸ συνηθισμένο καὶ γλήγορο:
μὲ ἀρέσει, δὲ μ' ἀρέσει δὲν ἔχει τὸν τόπο του. Γιατί
ἂν τίποτ' ἄλλο δὲ ζυγίσῃ τὸ ἔργο του σὶν τοὺς κατο-
ικητοὺς, ἄξιο θὰ μείνῃ κι ἂν μονάχ' ἀληθὲς ὁ προ-
φητικὸς του ἐκεῖνος στίχος ἀπὸ τὸ «Ἐν τῶν Ὁ-
ρῶν», ποὺ ἐπιγραμματικῶς φανερώνει τὴν ἀπ' ὅλους
τοὺς νεώτερος προσπάθεια:

Μὲ τάχα μας ἡχοσκόπια
θὰ πλαστῇ μιὰ τέχνη ντόπια
μὲ καιρούς.

ΡΗΓΑΣ ΓΚΟΛΦΗΣ

ΕΛΑ ΣΤΗΝ ΚΑΜΑΡΑ ΜΟΥ ΑΓΑΠΗΜΕΝΗ!

Ἐλα στὴν κάμαρά μου, ἀγαπημένη!
Τόσον καιρὸ γιὰ σένα τὴ στολίζω
στὴν κάθε της γωνιά ἐσὲ ἱστορίζω.
Εἶναι ἐκκλησιὰ ποὺ ἓνα θεὸ προσμένει.
Γυρμένο στ' ἀνθογιάλι μου πεθαίνει
χλωμὸ τὸ κοῖνο ποὺ γιὰ σὲ ἔχω κόψη
στὴν εὐωδιὰ σοῦ μοιάζει καὶ στὴν ὄψη.
Ἐλα στὴν κάμαρά μου, ἀγαπημένη!
Χρόνια καὶ χρόνια ἐδῶ σὲ ἀναστεράω.
Γιὰ σὲ στ' ἀταχτά μου μαλλιά ἔχω βάνη
ἀπὸ ἄλκα τριαντάφυλλα στεφάνι.
Γίνε μου Θεὸς —καὶ θῦμα ποὺ ζητάω...
Γιὰ σὲ φυλάω τὴν πόρτα μου ἀνοιγμένη,
ἔλα στὴν κάμαρά μου, ἀγαπημένη!

Φραγκοβούνη—Χίος
22—1—18

Μ. ΑΤΟΣ ΚΟΥΝΤΟΥΡΑΣ

ΕΙΣ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ 4

Πωλοῦνται IB' τόμοι ΝΟΥΜΑ [1914]

ΔΡΑΧΜΑΣ 12